

POSTUP PRÁCE NA STRATEGICKÉM PLÁNU EKONOMICKÉHO ROZVOJE OSTRAVY DO ROKU 2010

Jarmila Horáková, Vítězslav Kuta

Článek je uveden zdůvodněním rozhodnutí města Ostravy o pořízení Strategického plánu ekonomického rozvoje Ostravy do roku 2010. Dále článek seznamuje s postupem při formulaci zadání, volbě zpracovatelů, odpovědnosti i legalizaci závaznosti zastupitelstvem města. Rozvádí obsah a postup práce na dokumentu, vazbu na územní plánovací dokumentaci, existenci dalších rozvojových dokumentů ve městě i charakterizuje analytické práce pro dokument. V závěru se text zabývá problematikou vlastní realizace i hodnocením dokumentu a to jak zadavatelem, tak i obecně.

V posledních letech na stránkách našeho odborného tisku zcela zdomácněl pojem strategický plán nebo ještě obecněji strategické plánování. Svým způsobem a do jisté míry pojem strategického plánu lze vztáhnout k fenoménu Programu rozvoje obce či města, tak jak je zakotven v našem zákonu o obcích. Strategické plánování je však vztahováno především k velkým městům nebo přímo regionům. Ovšem vzhledem k nesporné specifičnosti našich velkoměst i regionů lze konstatovat, že strategické plánování vykazuje řadu věcných a metodických odlišností, tak jak o nich již na stránkách Urbanismu a územního rozvoje bylo referováno. V letech 1996 až 1998 přistoupilo město Ostrava ke zpracování dokumentu charakteru strategického plánu. Vzhledem k naznačené frekvenci strategických plánů v České republice zdá se být užitečné poskytnout alespoň stručnou informaci o postupu, jež byl v případě města Ostravy zvolen a naznačit alespoň rámcově výsledky, jichž bylo dosaženo.

Město Ostrava jako dominantní centrum rozsáhlé průmyslové a sídelní aglomerace prožívá v současnosti nelehké období. V jejím životě stále sehrávají důležitou roli z nedávné doby zděděné nepřehlédnutelné deformace. Jednostranně vyvinutá ekonomika, degradace životního prostředí, nedostatečná intelektuální infrastruktura, podceněné dopravní napojení jsou jen jedněmi z mnohých dalších. Ostrava prožila útlum těžby černého uhlí, v rámci něhož byla na území města ukončena těžba. V současnosti rovněž prožívá útlum hutnické výroby. Není proto divu, že se reprezentace města tak silně soustřeďuje na problematiku rozvoje, tedy další budoucnosti města. Je tedy zcela logické, že politická reprezentace přijala za své představu strategického plánu a že ji v tomto úsilí podpořila široká odborná veřejnost města, zejména z ekonomických kruhů.

Přípravné práce na tomto strategickém dokumentu byly v Ostravě zahájeny již v roce 1995. Zadavatelem se stalo Město Ostrava, přičemž koordinací bylo pověřeno oddělení rozvoje města a regionálních vztahů při Útvaru hlavního architekta Magistrátu města Ostravy. Funkci zpracovatele plnila komise pro strategický rozvoj města Ostravy spolu s BARENTS GROUP, LLC (Washington, D.C., USA).

O zpracování rozvojového dokumentu bylo rozhodnuto již v lednu 1996, kdy Rada města Ostravy si vytýčila Programové cíle a úkoly k rozvoji města Ostravy do roku 1998.

V tomto materiálu byl cíl rozvojového dokumentu formulován následovně:

"Zahájit práce na Plánu sociálního a ekonomického rozvoje města Ostravy ve vazbě na schválený Územní plán města Ostravy s časovým horizontem do roku 2010 s tímto členěním:

- identifikace relativně trvalých znaků města (popis);
- zhodnocení postavení města ve vyšších vztazích (v regionálním a nadregionálním kontextu);
- rozbor základních vnitřních, věcných faktorů města;
- rozbor sociální a ekonomické situace města;
- stanovení rozvojových šancí města (silných stránek);
- základní cíle rozvoje města;
- praktické výstupy (projekty, opatření, doporučení).

Do přípravy byl zapojen nejširší okruh orgánů městské samosprávy, Magistrátu města Ostravy i obvodních úřadů města, vědecko-výzkumných pracovišť, ministerstva hospodářství - regionální pracoviště, představitelů podnikatelské sféry i široké občanské veřejnosti.

Zodpovědným za splnění tohoto úkolu byl určen primátor města Ostravy.

Později byl upraven název dokumentu na Strategický plán ekonomického rozvoje Ostravy do roku 2010.

V říjnu 1996 byla Radou města Ostravy ustavena řídicí komise pro zpracování tohoto projektu - Komise pro strategický rozvoj města Ostravy, složená ze zástupců veřejného i soukromého sektoru ve městě. Předsedou komise byl zvolen Ing. Ivo Janík, CSc. - ředitel pro techniku a strategii Vítkovic, a. s., místopředsedou Ing. Petr Lachnit, CSc. - náměstek primátora města Ostravy. V komisi působili také primátor města Ostravy, jeho náměstci, tajemník Magistrátu města Ostravy, někteří vedoucí pracovníci Magistrátu města Ostravy, představitelé podnikatelské sféry (Ostravsko Karvinské doly, Vítkovice, Nová huť, ale i malých a středních podnikatelských subjektů), zástupci vysokých škol i středních škol, Úřadu práce, bankovního sektoru a regionálních institucí.

Poslání projektu

Posláním Komise strategického rozvoje města Ostravy bylo stanovení základních směrů ekonomického rozvoje tak, aby byla zachována hospodářská výkonnost a dynamika v procesu restrukturalizace těžkého průmyslu Ostravska.

Cílem participativního procesu představeného spoluprací vedoucích představitelů veřejného a soukromého sektoru, je přeměna Ostravy v moderní regionální metropoli s diverzifikovanou ekonomikou, schopnou vytvářet nové pracovní příležitosti a s kvalitním napojením města Ostravy jako významné strategické křižovatky v rámci evropské železniční, dálniční a letecké sítě.

Aby bylo poslání dosaženo, komise vycházela z těchto principů:

- Vytvářet příznivé podnikatelské prostředí, které bude podporovat domácí i zahraniční investice a vytvářet ekonomické zdroje a nová pracovní místa pro obyvatele města.
- Podporovat vzdělávací systém středního a vysokého školství s cílem vychovat pracovní síly s vysokou kvalifikací v širokém spektru nových oborů a profesí s důrazem na vědu, aplikované technologie, vznik podnikatelských inovačních center a vědecko-technologických parků včetně rozvoje školících a rekvalifikačních programů pro obyvatele regionu.
- Udržovat otevřenou a aktivní komunikaci s celou podnikatelskou veřejností a to jak s velkými firmami s dlouholetou tradicí na území města, tak i se zástupci firem středního a malého podnikání včetně služeb.
- Usilovat o zvyšování kvality života v Ostravě navržením projektů a programů, které zlepšují kvalitu životního prostředí ve městě při současném respektování reálných prvků trvale udržitelného rozvoje.

V březnu 1997 byla uzavřena smlouva mezi Městem Ostravou a firmou BARENTS GROUP, LLC, která byla vybrána na základě veřejné soutěže, aby metodicky řídila zpracování plánu a plnila funkci konzultanta.

Na základě smlouvy byly práce ukončeny a dokument byl předán k projednání Radě města Ostravy v únoru 1998.

Po schválení dokumentu Radou města Ostravy a na základě jejího doporučení byl v březnu schválen i zastupitelstvem města Ostravy.

Dle neoficiálních údajů lze celkové náklady spojené se zpracováním strategického dokumentu odhadnout na 2,9 mil. Kč.

Obsah a postup práce na dokumentu

V počáteční fázi projektu byly zpracovány vstupní podkladové materiály a to: Hodnocení již zpracovaných dokumentů ve vztahu k novému projektu, dále Profil města Ostravy, Průzkum přístupu podniků a Swot analýza, která stanovila silné a slabé stránky města a zhodnotila hrozby a příležitosti, které ovlivní možnosti dalšího rozvoje Ostravy, případně celého regionu.

V další fázi byly vytipovány kritické oblasti rozvoje ostravské ekonomiky - ekonomický rozvoj, dopravní infrastruktura a kvalita života, spojená s image města. Specifikace jednotlivých kritických bodů

a návrhy na jejich odstranění byly předmětem práce k tomuto účelu ustavených pracovních skupin z členů Komise pro strategický rozvoj i dalších odborníků. Tato práce byla završena sestavením akčních plánů, v rámci nichž členové Komise pro strategický rozvoj určili priority realizace strategického plánu z hlediska naléhavosti potřeb a současně reálnosti jeho zajištění.

Jednotlivé akční plány byly následně zahrnuty do výsledného "Strategického plánu ekonomického rozvoje města Ostravy do roku 2010". Po projednání v Radě města Ostravy byl návrh představen a podroben diskusi na prezentačním setkání odborné veřejnosti a následně předložen Zastupitelstvu města Ostravy.

Základní ideu uvedených akčních plánů lze charakterizovat následně:

Akční plán pro ekonomický rozvoj

Ekonomický rozvoj se skládá z politik a programů, které posilují schopnost obce řešit ekonomické změny posílením jejich konkurenceschopnosti v rozhodujících oblastech jako je infrastruktura, lidské zdroje, podnikatelské prostředí a image, dostupnost kapitálové a technické podpory malým a středním podnikům, kvalita poskytovaných městských služeb, náklady na energie, kapacita sítí, informace a technologie.

Ekonomická restrukturalizace ostravských extrémně velkých průmyslových podniků v hornictví, hutnictví a strojírenství představuje největší změnu, která se nyní v Ostravě děje. Stále neukončená privatizace těchto podniků, které přes výrazné snižování počtu zaměstnanců stále dávající práci téměř 25% ekonomicky aktivní populace, si vynutila rozšíření a diverzifikaci ekonomiky. I když město a komise jsou omezeny ve své schopnosti urychlit a ukončit transformační proces, jakýkoli plán ekonomického rozvoje musí identifikovat a být připraven na následky jako je snižování počtu zaměstnanců.

Úspěšná strategie ekonomického rozvoje je založena na podnikatelském prostředí, které je schopno přilákat nové investice vytvářející pracovní místa, zachovat existující podniky a podpořit růst nových podnikatelů. Existující zásoba dobře umístěných a rozumně ohodnocených pozemků s nezbytnou infrastrukturou včetně únosných cen energií je výhodou, pokud město soutěží o nové investice. Nezbytnou podmínkou je pochopitelně shoda určení těchto pozemků s územním plá-

nem, který řeší rozvojové tendence města. Podstatná je rovněž účinná marketingová strategie ke zdůraznění kladných stránek města, jako je kvalifikovaná pracovní síla, dobré školství a strategická zeměpisná poloha.

Komise pro strategický rozvoj posoudila, jak je město organizováno a vybaveno k poskytování a koordinaci výše uvedených služeb včetně postupů pro přijímání správních rozhodnutí a prostředků pro komunikaci a přijímání nových vyhlášek a nařízení ovlivňujících rozvoj a růst podniků a jejich aplikaci. Většina západoevropských a amerických měst vytvořila na radnicích odbory ekonomického rozvoje nebo se účastní veřejno-soukromých partnerství zodpovědných za aktivity ekonomického rozvoje. Toto se stává důležitou iniciativou i v některých velkých a středních městech České republiky a Komise toto ve svém programu zohlednila.

Akční plán pro dopravní infrastrukturu

Jako největší město severní Moravy je Ostrava důležitým dopravním a komunikačním uzlem silniční a železniční dopravy. Koncentrace obyvatel z města činí druhý největší spotřební trh a druhé největší středisko zaměstnanosti v zemi. Bezpečný a účinný pohyb osob, zboží a výrobků na trhy do a z města stejně jako uvnitř města byl identifikován jako kritický bod. Město musí být schopno si poradit se stále se zvyšujícím počtem automobilů na svém území.

Zvládnutí osobní i nákladní dopravy, přístup k dálnicím, údržba silnic na území města a vhodné parkování v centru jsou součástí tohoto bodu. Městská silniční síť přesahuje 1000 km. Město Ostrava spravuje menší část z nich (191 km), zatímco zbytek spadá pod správu městských obvodů. Městský okruh měří 19,5 km a obepíná síť silnic tvořících základ ostravské komunikační sítě tvořené jak silnicemi, tak místními komunikacemi.

Dokončení dálnice D 47, podstatného napojení na celostátní systém a jeho propojení na sever do Polska, Skandinávie a Pobaltí a na jih do Rakouska a Itálie, je kritické pro budoucí ekonomický rozvoj města. Předpokládané návrhy na rozpočtové škrtky v letech 97-98 ohrožují její včasné dokončení, ačkoli povodně a jejich vliv na dopravní síť republiky vedly k posílení významu tohoto projektu.

Do realizace strategií řešících tento kritický bod bude nezbytné zahrnout ministerstvo dopravy, ředitelství silnic a dálnic, ma-

gistrát a městské obvody. Strategický plán města Ostravy je zaměřen až k roku 2010. Podle tohoto akčního plánu je však většina strategií plánována ukončit do roku 2000. Většina z těchto krátkodobých strategií představuje projekty a studie, které musí být provedeny před tím, než začne realizace a vlastní výstavba.

Akční plán pro kvalitu života a image

Kvalita života ve městě je důležitá pro občany i zaměstnavatele. Fyzický vzhled města, jeho kulturní, vzdělávací a rekreační zdroje, dostupnost kvalitního a rozumně drahého bydlení, poskytování komunálních služeb, způsob jednání a přístup, s jakým úředníci a volení představitelé řeší problémy v oblasti životního prostředí, kriminality a dalších - všechny tyto faktory ovlivňují "kvalitu života" a image města tak, jak je vnímají občané i podnikatelé.

Kvalita života je rovněž zásadním měřítkem mezi městy, která si navzájem konkurují v přitahování nových a udržování stávajících investorů. Pověst a image města, které je atraktivním pro život i práci, ovlivňují rozhodování o tom, zda se rozrůstat zde nebo někde jinde. A co je nejdůležitější - kvalita života a image přímo ovlivňují kvalitu pracovní síly. Je toto město místem, kde budou chtít žít, vychovávat rodiny a investovat absolventi univerzit a manažeři podniků? Jací zaměstnanci budou k dispozici firmám, které se rozhodnou investovat a podnikat v Ostravě?

Těžký průmysl na Ostravsku v minulosti poškodil životní prostředí. Přestože bylo učiněno mnoho v oblasti zlepšení kvality ovzduší a vod, průmyslové znečištění poškodilo image tohoto města. Bude třeba zrealizovat kampaň na zlepšení image Ostravy zaměřenou na pozitivní výsledky, kterých bylo dosud dosaženo, i na perspektivu pozitivního vývoje a směřovanou jak k občanům města, tak směrem ven.

Vazba na územně plánovací dokumentaci

Město Ostrava má k dispozici schválený Územní plán města Ostravy, který byl zpracován v letech 1990-1994 a schválen Zastupitelstvem města Ostravy v říjnu 1994. Tento plán je kvalitním územně plánovacím nástrojem rozvoje města, nicméně pro jeho úspěšnou realizaci je nutno zajistit neustále aktualizované informace o sociálně - ekonomické situaci a o předpokládaném vývoji ekonomické základny ve městě. Proto také Rada města Ostravy rozhodla o vypracování plánu

sociálně-ekonomického rozvoje města již v lednu 1996 v materiálu Programové cíle a úkoly Rady města Ostravy do roku 1998, jak již bylo uvedeno. V tomto materiálu byl také rámcově schválen obsah dokumentu.

Je zřejmé, že závěry rozvojového dokumentu mohou být podnětem k průběžné aktualizaci Územního plánu města Ostravy. Prvním krokem bude zřejmě splnění úkolů, které se zabývají přípravou pozemků pro rozvoj průmyslu, vytvořením aktivní pozemkové politiky města, zpracováním databáze o volných, dříve průmyslových pozemcích, uvolňovaných zejména v důsledku útlumu těžby uhlí a restrukturalizace hutního průmyslu na území města.

Existence dalších rozvojových dokumentů ve městě

Město má k dispozici řadu odvětvových rozvojových koncepcí, např. dopravy, zdravotnictví, sociální péče, ekologické výchovy, odpadového hospodářství apod. Ze souhrnných rozvojových dokumentů lze kromě Územního plánu města Ostravy 1994 jmenovat tyto další projekty:

- Diagnóza a doporučení pro regionální obnovu území Horního povodí Odry (studie DATAR 1992)
- Průmět programu obnovy a rozvoje Ostravsko Karvinského regionu do města Ostravy (Výzkumný ústav rozvoje oblastí a měst Ostrava, 1992)
- Rating města Ostravy (ING BARINGS, 1996)
- Marketingová studie pro město Ostravu (Central Europe Trust, 1993)

Tyto souhrnné dokumenty byly zhodnoceny z hlediska jejich využití v rozvojovém dokumentu.

Analytické práce pro dokument

Závěry analytické fáze zpracování rozvojového dokumentu jsou shrnuty v samostatné části strategického plánu - "Profilu města Ostravy". Byl zpracován podle zadané osnovy jako podklad pro členy Komise pro strategický rozvoj, a kromě toho je v současné době k dispozici i dalším zájemcům, např. potenciálním investorům, kterým může sloužit jako zdroj souhrnných informací o městě.

Nejvýznamnějšími zdroji informací byly podklady odborných útvarů Magistrátu města Ostravy, zejména Útvaru hlavního architekta, odborů ekologie, dopravy, Městského informačního systému (Ostrava má

digitalizovanou technickou mapu a územní plán, digitalizovaný integrovaný informační systém, zdokonaluje svůj městský informační systém), vodního hospodářství, investiční výstavby a finančního odboru, dále údaje Českého statistického úřadu - divize Ostrava, Úřadu práce v Ostravě a údaje mnoha jiných institucí sídlících na území Ostravy.

Záměrem zpracovatelů bylo shromáždit nejnovější informace k dané problematice, ne vždy však tyto informace byly dostupné. Kromě základních demografických informací o městě obsahuje zmiňovaný materiál souhrn důležitých faktorů, které mají vliv na ekonomiku města a regionu.

S ohledem na dostupnost některých informací a na proměnlivost prostředí nemohl "profil" zahrnout všechny problémy, které život města utvářejí. Rovněž si tento analytický materiál nečinil nárok na hodnocení situace. To bylo úkolem členů Komise pro strategický rozvoj.

Realizace

Zpracováním výsledného "Strategického plánu" projekt není ukončen, neboť bude následovat klíčová fáze - a to je realizace. Proto Komise pro strategický rozvoj doporučila Zastupitelstvu města Ostravy, aby přidělila zodpovědnost za řízení realizace strategického plánu Komisi pro řízení realizace (ve složení primátor města Ostravy, tajemník Magistrátu města Ostravy, předseda a místopředseda Komise pro strategický rozvoj, předsedové a místopředsedové dílčích pracovních skupin pro ekonomický rozvoj, pro dopravní infrastrukturu a kvalitu života a image města a náměstek primátora města, zodpovědný za majetek města a finance).

Předpokládá se, že Komise pro řízení realizace se bude scházet jednou za čtvrt roku (v případě potřeby častěji) a bude podávat roční zprávy o stavu realizace všech cílů plánu Zastupitelstvu města Ostravy, včetně doporučení k zajištění splnění všech cílů ve stanoveném termínu. Tajemníkem Komise pro řízení realizace bude ustaven jeden z vedoucích odborů Magistrátu města Ostravy. Prvním úkolem komise bude splnění úkolu, týkajícího se zřízení odboru ekonomického rozvoje Magistrátu města Ostravy. Město počítá s tím, že během prvního roku realizace strategického plánu využije služeb odborné poradenské firmy, aby realizace plánu byla dobře nastartována.

Strategický plán ekonomického rozvoje je otevřeným dokumentem, který bude repektovat změny v ekonomickém prostředí a bude podle potřeby aktualizován.

Hodnocení dokumentu zadavatelem

Zastupitelstvo města Ostravy projednalo Strategický plán ekonomického rozvoje města Ostravy do roku 2010 a na základě poněkud rozpačité diskuse přijalo následující usnesení:

Zastupitelstvo města Ostravy

1) bere na vědomí

Strategický plán ekonomického rozvoje města Ostravy do roku 2010, zpracovaný pod vedením konzultační firmy Barents Group, LLC.

2) schvaluje

jej jako jeden z podkladových materiálů pro přípravu programových cílů rozvoje města a sestavování jeho dlouhodobých rozpočtů.

Bez ohledu na oficiální hodnocení je zřejmé, že tímto dokumentem je položen základ k partnerství mezi podnikatelskou sférou a Městem Ostravou pro nejbližší období. Hodnocení výsledků realizace strategického dokumentu je v tak krátkém časovém úseku vůbec nemožné. Pravidelné sledování jeho účinnosti bude však nezbytné i velmi podnětné a poučné, už jenom s ohledem na nákladnost celého počínu. Bude zajímavé nejen zjištění nakolik "Strategický plán ekonomického rozvoje města Ostravy do roku 2010" věcně bude odpovídat nastalému vývoji, ale i nakolik se ukážou nosné zvolené metodické postupy a mechaniky realizace. Doufáme, že v budoucnu i tyto informace budeme schopni poskytnout.

Literatura:

- [1] Kolektiv: Strategický plán ekonomického rozvoje Ostravy do roku 2010, Barents Group, LLC, únor 1998
- [2] Maier, K.: Strategické plánování a programové rozvojové dokumenty regionů, Územní rozvoj č. 4/1997

*Ing. Jarmila Horáková
Doc. Ing. Vítězslav Kuta, CSc.
Katedra městského stavitelství
Fakulta stavební VŠB TU Ostrava*